

Anadolu Kliniği

Üç ayda bir Konyada neşrolunur.

MECMUAYI DAİMİ YARDIM VE HİMAYE ALTINDA BULUNDURAN HEYETİ NAŞİRE :

İ S T A N B U L D A N : Prof. Abdülkadir Lütü - Prof. İhsan Hilmi - Prof. Kâzım Nuri - Prof. Kemal Cenap - Prof. Kemal Hüseyin - Prof. Kenan Tevfik - Dr. Mehmet Kâmil - Prof. Neşat Ömer - Prof. Niyazi İsmet - Prof. Server Kâmil - Prof. Süreyya Ali - Prof. Tevfik Salim - Dr. Yakup Hüseyin. Dr. Vefik Vassaf. A N K A R A D A N : Dr. Mustafa Hilmi - Dr. Ömer Vasfi - Dr. Salahi Vehbi - Dr. Şükrü Yusuf. İ Z M İ R D E N : Dr. Hasan Yusuf - Dr. Hüseyin Hulki - Dr. Zühtü Kâmil.

UMUM NEŞRİYATI İDARE EDEN YAZI
İŞLERİ MÜDÜRÜ : Dr. Ahmet İhsan.

İMTİYAZ SAHİBİ :
Dr. Oper. Asil Mukbil.

Tesis Heyeti:

Dr. A. İhsan,

Dr. Asil Mukbil,

Dr. Şerif Korkut.

K L İ N İ K D E R S L E R İ

AKCİĞER VEREMİNDE İKLİM VE İRTİFA İSTİTBAPLARI VE SANATORYUM İNTİHABI.

Profesör Dr. Abdülkadir Lütü.

Üstünde yaşadığımız dünyanın her tarafında hava şartları ve denizlere göre yükseklik seviyesi bir olmadığından iklim ve irtifa farkları hasil oluyor. Ve bu farklar sıhhat üstüne muhtelif tesirler yapıyor. Hasta olmayan insanların bu farklara karşı gösterdikleri teamül ve tahammülden bahsedecek değilim. Akciğer vereminin iklim ve irtifa farklarıyla olan münasebetini hülasa edeceğim. İklim tabiriyle kısaca her hangi bir mahallin mutad vasatı hava şartları anlaşılır. Havanın sıhhat üstüne, tesir eden amilleri arasında güneşin şuaları, havanın harareti, rutubeti, tazyiki, ruzgârları, tozları, allergenleri, dumanları, bulutları ve teressüpleri (yağmur, kar, şebnem . . . vs.) mühimdir. Bu âmillerin azlığı çokluğu tedricî veyahut âni değişikliği ve nisbetleri sıhhat üstünde rol oynar.

Fransız tıp akademisininin 1933 senesi 30 mayıs cellesinde tuberkuloz âlimlerinden E m i l S e g e n t' in di vazih olarak söylediği gibi akciğer vereminin tedavisi için has ve tamamen bu hastalığa mahsus bir iklim vardır denemez, fakat akciğer vereminin

tedavisinde muzaddı istitbap olabilecek iklimler mevcuttur denilebilir. Havanın rie ile münasebeti daimî ve havanın rieye girmeden evvel muzir tesirlerini tamamen tadil etmek için her yerde ve her vakit vasıtalar tedariki ve istimali imkânsız olduğundan akciğer vereminin tedavisinde hava ve iklimin ehemmiyetli bir vazifesi olduğunu kabul etmek mecburiyeti vardır. Hava ve iklimin rieye ve rie hastalıklarına tesiri yalnız hava yolları ile ve doğruca temas suretiyle değildir. Havanın ve iklimin cilt ve vücut yoluyla vaki olan umumî tesiri daha ehemmiyetlidir.

İklim ve havanın müessir âmilleri tetkik edilirse : Günışın şuai ve bilhassa kısa mevceli ultraviyolesi vucut için münabbihdir. Hava hararetinin çokluğu vücutta gıda istiklabını güçleştirir azlığı ziyadeleştirir, havanın rutubeti bulutları, ruzgârları yağmurları, çabuk değişiklikleri vucuda muzirdir. Yüksek dağlarda havanın tazyiki nisbeten azdır. Bu hal kan müvellidi âzaya münabbih gibi tesir eder ve bu sayede faydalı olabilir.

Yerleşmiş ve donmuş kar ve buz tabakaları güneş ziyasının inikâsını temin ve tesirini teşdit eder. Yüksek yerlerdeki sabit ve daimi serinlik vucutta gıda istiklabinin teşvik eder bu veçhile istifadeli te-lâkki olunabilir. Havanın dumanları, tozları, bulut-ları, ziyanın kudretini ve şiddetini tenkis eder, al-lergen mevad ile birlikte cilt ve gısayı muhatîyi tahriş eden âmillerdendir, vucuda ve sıhhata zararlı olabilirler. Rutubeti az ve serin mahallerde ter azalır, akciğer veremine bu şartın da faidesi olabilir.

Havanın sıhhat üstüne iyi ve muzir tesiri yapan bu müessir âmilleri bazı mahallerde en iyi tarzlarda birleşmiş ve yerleşmiştir. Bazı yerlerde de sıhhate karşı en muzir şekillerde cenk ve cidal sahnesi aç-mışlardır. Bu muhtelif şartlar ve birleşmeler dünya yüzünde belli başlı iklimler yaratmışlardır. Bu ik-limlerin en mühimleri : Deniz, sahil, ova, çöl ve dağ iklimidir.

Akciğer hastaları ve hastalığı üstüne bu iklim-lerin yaptığı tesiri arzetmeden evvel belli başlı va-sıflarını hulâsa edeceğim:

Dağ iklimi:

İrtifaa göre üç dereceye ayrılır, irtifai 1400 metreden yüksek olana « yüksek dağ iklimi » denir. İrtifai 700 - 1400 metre arasında olanlar « orta dağ iklimi », irtifai 700 den az olan-lara « Alçak dağ iklimi » denir.

Yüksek dağ iklimi: Burada toz, allergen maddeler, bulut, rutubet çok az, hava tabakası hafiftir, bu sebeple güneş ziyası ve bilhassa ultraviyolesi te-sirlidir. Deniz seviyesinde güneş ziyasının tesiri yüzde 20 - 30 zayıf olmakta iken yüksek iklim sayı-lan Mont-Belanc dağı zirvesinde ziyanın zayıf olma derecesi yüzde 6 bulunmuştur. Yüksek iklimlerde se-nenin güneşli geçen zamanları alçak iklimlere na-zaran pek fazladır. Meselâ Züriç'te 400 metre irtifa-fında, güneş bir sene zarfında 1576 saat görüldüğü halde 1800 metrede bu miktar 1857 saata çıkıyor, yalnız kış mevsimi hesap edilirse yükseklerde gü-neşli geçen saatlar daha fazladır,

İstanbul rasathanesi müdüriyetinden İstanbulun bir sene zarfında güneşli geçen günleri sormuştum, bir çok zahmet sarfıyla çıkarılan dakik hesapları lütfen bildirdiler, bu cetveli aynen ve teşekkürle kaydedi-yorum. Cetvelden anlaşılıyor ki İstanbul şehrinin ve civarının senelik güneşli saatları 2523 dūr ve sanatoryumlar memleketi olan İsviçreye nazaran pek çoktur. Cetvel :

1932 senesi İstanbul rasathanesinin kaydettiği güneşli saatlar cetveli :

Ay	Güneşli geçen saatlar:
İkinci kânun	78
Şubat	89
Mart	88
Nisan	231

Mayıs	276
Haziran	307
Temmuz	373
Ağustos	354
Eylül	308
Birinci teşrin	240
İkinci teşrin	105
Birinci kânun	70

Y e k ũ n

2523

Şiddetli ziya, serinlik, rutubetsizlik, ekseriya akciğer veremine müsait gelir. Havanın tozzuz, allergen'siz olması, havada duman ve ruzgârın nis-beten az bulunması, mevsime göre teessüs eden muvazenenin sebat etmesi de akciğer veremine fa-idesi olan iklim şartları arasındadır. Yüksek dağ iklimlerinde ve bilhassa dağların şimal ruzgâr-la-rından masun bazı mailelerinde bu faydeli şartlar çok iyi içtima edebilirler.

Uzun süren kış mevsimlerinde kalın kar ve buz tabakalarının aksettirdiği ziya aynı zamanda havanın sükûnetle ve sabit kalışı da bu iklimin tesirlerini daha semereli kılar. Bu irtifalardaki dağların çam ormanı ile süslenmiş yerlerinde manzara daha güzeldir. Havada ozon gazı nisbeten fazladır. Mikrup çok azdır, bu güzel vasıflar dahi o iklimde akciğer veremi için isti-fadeli hassalar verir.

Orta ve alçak dağ iklimlerinde: Ziyanın şiddeti havanın tenbih edici diğer şartları tedricen azalır. Buna mukabil tahriş edici unsurları fazlalaşabilir. Fazlalaşabilir diyorum, çünkü iklim şartlarını yaratan ziya, rutubet, hararet, toz, bulut ve sair bir takım amiller de tesir yalnız irtifa ile değil, mevkiin tevaccühü (orientation), meylî, vaziyeti, arâzide zemin sularının satha yakın veyahut uzak oluşu arâzinin yakınında bir göl, or-man veyahut boğaz bulunuşu gibi muhtelif bir çok hallerle değişir. Orta ve alçak dağ iklimi dahi ak-ciğer veremi için istifadeli mevkiifer çoktur.

Çöl iklimi: Münhat iklimler arasındadır. Çöl ikliminde havanın rutubeti az, kar hemen hiç yok gibidir. Yaz ve kış mevsimlerinde günler ekseri güneşlidir. Ziya şiddetlidir. Yaz mevsiminde hararet yaz ve kış mevsimlerinde gice gündüz hararetleri arasındaki fark fazladır. Mevsim ruzkârları şiddetlidir, bu esnada havada kumdaneciklerinden ibaret toz fazladır. Çöl ikliminin fazla harareti gece gündüz hararet farklarının ziyadeliği ve kum tozu akciğer veremine muzir, diğer hassaları faydeli olabilir.

Deniz ve sahil iklimleri: Münhat iklimlerdendir, bu iklimde güneşin şuaı nisbeten az, rutubet ve yağ-mur fazla, ruzkârlar seri, mütebeddil ve muhtelif olduğu için bu şartlar akciğer veremine muzir olabi-lir. Deniz ve sahil havasının mikropları, tozları, allergenleri, gece ve gündüz hararet farkları az olduğu için de bu iklim bazı rie tuberkulozuna fa-

ide verebilir. Asıl deniz iklimi deniz ortasındaki küçük adalarda yahut sabih gemilerde tahakkuk edebilir. Sahile yakın adaların iklimi sahil iklimi sayılır. Sahil iklimleri sahil gerisindeki arazinin tabiatıyla çok değişir. Sahillerde çam ormanlarıyla süslü dağ kenarları bazen çok müsait iklim şartlarını cemedebilirler. Deniz rutubeti, münhat havanın keşafetiyle husule gelen ziya noksanlığı meyli muvafık olan dağ eteklerinde denizden inikâs eden güneş şualarının yardımı ile tazmin olunur. Denizin hava cereyanlarına müsait olan vaziyeti sahilin esashi ruzkârlara mani olan dağlarıyla zararsız bir hale getirilmiş olabilir.

İstanbulda heybeli ve büyük adalar ve Modadan Pendiğe kadar uzanan Anadolu sahilinde böyle yerler vardır. Çamlıcadan itibaren İzmit'e doğru uzanan dağlar bir çok yerlerde şimal ruzkârlarını kapar. Yer yer çam ormanları havayı tasfiye eder, sahile yakın tatlı meyiller denizden akseden ziyaları alır. Bu suretle güzel sanatoryum iklimleri hasıl olur.

Sanatoryumlar : Bahsettiğimiz iklim, irtifa ve hava şartları yalnız başına akciğer veremine lüzumu olan şifa ve devayı temin edemez. Müsait iklimlerde veremlilerin tedavis için tekmiil teferruatı ve lüzumu olan techizatı havi olmak üzere müesseseler inşa edilmesine ihtiyaç vardır. Bu müesseselere sanatoryum diyoruz. Sanatoryumlarda dahi son zamanlara kadar sıhhi şartlarla verem tedavisine çalışılırdı. Yani iyi hava, iyi gıda ve intizan altına alınan hayat ve istirahatle veremlilerin tedavisine gayret olunurdu. Şimdi sanatoryumlarda aynı zamanda veremin tedavisi için lüzumu olan tekmiil fen vasıtalarından da istifade edilmektedir. Bu maksatla sanatoryumlarda dahili tedavi için has, gayri has devalar ve kollapstedavisi için pnömotoraks, firenisektomi torakoplasti vasıtaları hazır bulundurulmaktadır.

Bu vechile fennin her gün biraz daha tekmmül edüp deva kudretleri ile tabiatın verem lehine olan şafi kudretleri birleştirilmektedir.

Muhtelif irtifa ve iklim sanatoryumlarına istibap:

İklim ve irtifa şartlarından bir kısmı münabbih ve faydeli, bir kısmı muharriş ve muzir olduğundan bu unsurları muhtelif tarzda birleştiren iklimlerin hastalara intihap ile tavsiyesi icabeder. Akciğer veremine musap insanlara sanatoryum seçerken çok çok dikkat etmek lâzım gelir. Çünkü akciğer vereminin muhtelif şekilleri, devirleri ve hastaların muhtelif tabiat ve bünyeleri vardır.

Her hastaya Mürtefi, yahut münhat iklim iyi gelmez. İstanbuldan ve Anadoludan avrupanın yüksek sanatoryumlarına giderek az zaman sonra daha vahim bir hal ile avdet eden hastaların adedi pek az değildir.

Yüksek dağ iklimi ve sanatoryumu tavsiye edilecek hastalar:

Orta derece en daha vahim, daha faal, daha vasi olmayan akciğer veremleri yüksek dağ iklimi sanatoryumlarına gönderilebilirler.

Yüksek dağ ikliminden zarar görecektir hastalar:

1. -- Çok basil çıkararak, tahribatı, humması ve faaliyeti fazla, kuvveti düşkün hastalar.

2. -- Faaliyeti az fakat vüsati fazla akciğer veremi,

3. -- Sık kanayan, hemoptizisi yeni kesilmiş hastalar ,

4. -- Hançere em'a ve kilye ihtilâti yapmış taammüm etmiş akciğer veremi,

5. -- Müterakki kalp, epher afeti ve amfizen ile müterafık akciğer veremi,

6. -- Ağır mafsal romatizması, diyabet ve nikrisle müterafık mütrakki akciğer veremi,

7. -- Vilâdi nevrasteni, pisikozlar derin ve müterakki anemi ile müterafık akciğer veremi.

Yüksek dağ sanatoryumları ekseriya kış mevsimi için faydeli telekkî olunur. Yaz mevsimi için de açık bulunanlar vardır.

Orta dağ iklimi ve sanatoryumu tavsiye oluncak hastalar:

Yüksek ve bacaklı humma ile müterafık çok faal ve müterakki olanlardan başka akciğer veremlilerine orta dağ iklimi iyi gelir. Buralarda hastalar hem kış ve hem de yaz mevsimini geçirebilirler,

Alçak dağ sanatoryumları tavsiye edilecek hastalar: Buralarda artık irtifanın ve bu sebeple vaki olan şiddetli tenbihin rolü kalmaz.

Hava ve iklimin sair ve muvafık şartları birleştiren mahaller hastalar için istifadeli olur. Buralar hımmalı hastaların yüksek mahallere gitmeden evvel muvafık bir kademe teşkil eder. Hat ârâz buralarda hafifledikten sonra hastalar icabında daha yüksek sanatoryumlarda iklimin tenbih hastalarından istifadeye giderler.

Münhat iklim sanatoryumu tavsiye edilecek hastalar :

Çöl iklimi sanatoryumları bilhassa sıcak memleket ahalisinden vereme musap olan ve fazla humma, faaliyet ve harabiyet göstermiyen hastalara muvafık gelir.

Bundan başka umumiyetle müzmin nefrit, müzmin bronşitle müterafık akciğer veremlilerine de iyi gelir. Buna mukabil hançere tuberkulozu ve yabis bronşiti olan akciğer veremlilerine iyi gelmez.

Çöl iklimi halen Mısır, sudan, cezair gibi sıcak memleketlerin müsait mahallerinde tesis edilen sanatoryumlarda istifadeli bir hale getirilmiştir. Çöl sanatoryumları sıcak memleket ahalisine kış ve yaz mevsiminde, soğuk ve mutedil memleket hastalarına yalnız kış mevsimi için muvafık gelebilir. B u r n a n d çöl ikliminin hummalı hasta tedavisine çok müsait olduğunu ve nisbeten müterakki ve faal akciğer veremine yüksek iklimlerden daha iyi gel-

diğini bildiriyor.

Deniz iklimi :

Vapur şeklinde sabah sanatoryumlar çok masraflı olacağı ve buna mukabil esaslı istifade temin edemeyeceği için tehakkuk ettirilmemiştir.

Sahil iklimi sanatoryumları :

İstanbulda heybeliada, Büyükada ve Erenköy sanatoryumları sahil iklimleri sanatoryumlarına ait birer misal teşkil edebilirler. Bu iklimin sanatoryumları hasta için yüksek dağ ve çöl iklimi gibi çok münəbbih değildir. Mevkilerinin müsaadesi sayesinde toz, sis, duman ve muzir hava cereyanları gibi zararlı âmillerden azade olan sahil sanatoryumları nisbeten ağır, faal hummalı ve münteşir akciğer veremine, zaif kansız ve ihtiyar şahıslara da muvafık gelir.

İstanbul muhitinin avrupada sanatoryumlar memleketi olan İsviçreye nazaran daha güneşli olması

bir hakikattir. İstanbulun bilhassa yaz havası çok güneşli ve oldukça sabit ve sükûnetlidir. Bu sebeple İstanbul sanatoryumları yaz mevsimlerinde ağır ve hafif veremler için en müntehap tedavi müesseseleri evsafını taşırlar. Sanatoryumlarımız sahil ikliminin en güzel ve müsait mevkilerini intihap etmişlerdir.

Bu itibarla İstanbul sanatoryumları kış mevsiminde de barındırdığı hafif ve ağır akciğer veremlerine diğer iklimleri aratmayacak kadar faydeler ve istifadeler temin edebilirler,

Güneşi bol ve geniş Anadolunun çam ormanlarıyla bezenmiş dağlarında yüksek iklim sanatoryumları tesisine müsait mahaller de mevcuttur. Buralarda yüksek iklim sanatoryumlarına malik olursak fazla tenbihe muhtaç akciğer veremlilerinin de kendi memleketi, içinde tedavisi temin edilecek ve hastalarımızın uzak memleketlerde, yabancı elerde kalmasına fırsat verilmeyecektir.